

Publieksacademie Kinderarmoede Utrecht

Verslag van de bijeenkomst op 1 april 2021

Deze Publieksacademie is mogelijk gemaakt door Alliantie Kinderarmoede, Armoedecoalitie Utrecht, Gemeente Utrecht, Bibliotheek Utrecht, Jeugdeducatiefonds, Lokalis, U Centraal en de schoolbesturen SPO Utrecht, PCOU Willibrord en KSU.

De Publieksacademie Kinderarmoede Utrecht werd uitgezonden vanuit Bibliotheek Utrecht.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1. Inleiding	5
2. Plenaire deel van de bijeenkomst	6
Kwaliteitskaart Omgaan met Armoede op basisscholen	8
3. Breakoutrooms.....	9
3.1 Signaleren van armoede, zodat alle leerlingen worden gezien	9
3.2 Stimuleren, elke leerling krijgt kansen	12
Financiële educatie.....	12
Leefstijleducatie	13
Veerkracht vergroten	14
Wereld vergroten	15
Ouders versterken.....	16
4. Uitwisseling opbrengsten	17
Goede voornemens, concrete werkafspraken en ambities voor de langere termijn.	17
5. Vijf actiepunten	18
6. Meer informatie	19

Samenvatting

De Armoedecoalitie Utrecht, de Alliantie Kinderarmoede, Bibliotheek Utrecht, gemeente Utrecht, Lokalis en U Centraal organiseerden, samen met de schoolbesturen SPO Utrecht, PCOU Willibrord, KSU en het Jeugdeducatiefonds, de Publieksacademie Kinderarmoede Utrecht op 1 april 2021.

Armoede heeft negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van kinderen. Scholen hebben als taak om armoede te signaleren, ouders door te verwijzen naar ondersteuning en een veilige en stimulerende leeromgeving voor leerlingen te creëren¹.

In de Publieksacademie Kinderarmoede Utrecht verkennen we samen hoe we, vanuit de bestaande praktijk, met elkaar een stap verder kunnen zetten in de bestrijding van kinderarmoede. Het centrale thema van de bijeenkomst is samenwerken rondom de school.

In een aantal inleidingen en interviews geven genodigden aan hoe belangrijk het is om armoede aan te pakken. Zo wijst **Anke Klein** (wethouder Onderwijs) erop dat armoede een belangrijke voorspeller is van ongelijkheid en ongelijke kansen. Juist daarom vindt ze het zo belangrijk dat het vandaag gaat over hoe kinderen in armoede beter gezien, ondersteund en gestimuleerd kunnen worden in hun ontwikkeling. En vooral ook om te kijken wat daarvoor nodig is.

Uit eigen ervaring weet **Fawzia Nasrullah** (bestuurder PCOU Willibrord) dat mensen in het onderwijs bepalend kunnen zijn voor de ontwikkeling van een kind. Fawzia en haar collega's werken eraan om jongeren zo stevig mogelijk af te leveren in de samenleving én hen ook bij te laten dragen aan de samenleving. Dat doen ze samen met ouders, de buurt en professionals.

Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam) geeft een korte inleiding over de handreiking '[Omgaan met armoede op scholen](#)'. In de handreiking staat hoe je als school armoede onder leerlingen kunt signaleren en hoe je leerlingen en ouders in armoede kunt ondersteunen. Door goede praktijken in beeld te brengen, expertmeetings te houden met ervaringswerkers erbij en pilots op scholen te doen om nieuwe praktijken uit te proberen, is een praktijkgerichte handreiking gemaakt.

In haar eigen wijk Overvecht en daarbuiten ondersteunt **Eugenie Mac-Nack** (ervaringsdeskundige) ouders en kinderen met financiële problemen. Armoede is overleven. Dagelijkse dingen, zoals (geld voor) boodschappen doen en vervoer, leveren veel stress op. Laat staan de schoolreisjes en de extra uitgaven met Kerst of Pasen. Ze herkent de angst, die Mariëtte noemde, om het label 'arm' te krijgen en de oordelen die daarbij horen zoals dom, gemakzuchtig en lui.

Als laatste sprekers in de plenaire sessies delen **Annelies Maas** (directeur Lukasschool in Kanaleneiland) en **Antoinette Crawford-Smit** (directeur Het Zand in Leidsche Rijn) hun positieve ervaringen met de [kwaliteitskaart 'Omgaan met armoede op basisscholen'](#). Met dit document kunnen scholen zelf een aanpak ontwikkelen voor het omgaan met armoede.

• ¹ Factsheet Armoede in de klas van de ABN AMRO Foundation, geciteerd in Lusse M. & Kasseberg, A. (2020). Omgaan met Armoede op scholen. Handreiking voor po en vo. Hogeschool Rotterdam en Hanzehogeschool Groningen.

In 14 breakoutrooms is in werksessies gesproken over het signaleren en bespreekbaar maken van armoede en over het stimuleren van leerlingen in armoede door school. De punten waarover het gesprek gevoerd is in de werksessies, komen uit de handreiking 'Omgaan met armoede op scholen'. Hieronder enkele punten die in de werksessies naar voren kwamen.

Bij het **signaleren** van armoede is het goed om te beseffen dat armoede of het hebben financiële problemen nog steeds een taboeonderwerp is: mensen praten daar uit zichzelf niet over. Daarom is een vertrouwensband opbouwen met ouders van groot belang. Regelingen en fondsen zijn nog onvoldoende bekend. Er is een sociale kaart met alle mogelijkheden voor fondsen en regelingen nodig. Verder is goed samenwerken met kernpartners in de wijk belangrijk.

Financiële educatie door leraren en/of externen is erop gericht om leerlingen te leren met geld om te gaan en om armoede in de klas bespreekbaar te maken.

Er is al veel lesmateriaal over financiën. Het gaat er ook om dit materiaal te gebruiken. Daarnaast is het belangrijk om aandacht te hebben voor het sociale aspect en de gevolgen van armoede/geld bespreekbaar maken mét kinderen.

Bij **leefstijl educatie** gaat het erom dat scholen kinderen en gezinnen stimuleren om een gezondere leefstijl aan te nemen, zoals meer bewegen en gezonder eten.

Betrek ouders hierbij. Er worden allerlei beweegprogramma's aangeboden. Als school is het goed om te kiezen voor gezond eten en drinken: "zo doen wij dit hier".

Veerkracht vergroten: het bevorderen van het welbevinden en de veerkracht van leerlingen binnen een positief pedagogisch klimaat vergroot het zelfvertrouwen, het welbevinden, de betrokkenheid bij de school en de leerprestaties van leerlingen.

Leer kinderen dat iedereen er mag zijn, biedt kinderen perspectief en open vensters. Biedt goede rolmodellen aan. Help een kind om te ontdekken wie hij/zij is, wil en kan.

Bij **wereld vergroten** gaat het om educatieve activiteiten die buiten het reguliere onderwijsprogramma worden aangeboden om de talenten van leerlingen en hun kansen voor de toekomst te vergroten.

Organiseer gastlessen en nodig sprekers in de klas uit. Bundel je krachten met partners en dus ook andere scholen in de wijk, dan kun je meer doen voor de leerlingen.

Ouders versterken: de school investeert in activiteiten die bijdragen aan de ontwikkeling van ouders en hun participatie in de samenleving.

Informeel bijeenkomsten zoals koffieochtenden kunnen goed werken, mogelijk kunnen ook andere organisaties daarbij aansluiten. Ouders kunnen elkaar beter empoweren dan hulpverleners.

Aan het eind van de Publieksacademie geeft **Marry Mos** (Armoedecoalitie Utrecht) aan wat haar is opgevallen vanmiddag. Zij noemt het belang van armoeadadviseurs (of brugfunctionarissen of aandachtfunctionarissen) op scholen, die leerkrachten ontlasten en ouders kunnen helpen met het invullen van formulieren. Verder hoort zij duidelijk dat fondsen en regelingen voor mensen met een kleine beurs gemakkelijker bereikbaar zouden moeten zijn.

Linda Voortman (wethouder Werk en Inkomen) vindt het vooral belangrijk om ouders te versterken. Want gestreste ouders, dat werkt door op kinderen. Verder wil zij het bereik van de gemeentelijke regelingen vergroten, bij voorkeur samen met scholen. Ook noemt ze het kritisch zijn op de eigen gemeentelijke regelingen en dienstverlening.

1. Inleiding

Eén op de twaalf kinderen of jongeren in Nederland groeit op in armoede. Dat zijn gemiddeld twee leerlingen per klas. Deze leerlingen groeien thuis, en vaak ook in de buurt, op in een omgeving die minder gunstig en stimulerend is, waardoor zij zich minder goed kunnen ontwikkelen.

Armoede heeft negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van kinderen. Scholen hebben als taak om armoede te signaleren, ouders door te verwijzen naar ondersteuning en een veilige en stimulerende leeromgeving voor leerlingen te creëren².

De Armoedecoalitie Utrecht, Alliantie Kinderarmoede, Bibliotheek Utrecht en gemeente Utrecht Lokalis en U Centraal en Jeugdeducatiefonds organiseerden, samen met de schoolbesturen SPO Utrecht, PCOU Willibrord en KSU de Publiksacademie Kinderarmoede Utrecht op 1 april 2021.

Er gebeurt al veel in Utrecht in en om het onderwijs om kinderen in armoede te zien en hen te ondersteunen en te stimuleren in hun ontwikkeling. Bijvoorbeeld via het programma Vreedzame School waar 80% van de basisscholen aan meedoet. Ook zijn er allerlei aanvullende programma's en activiteiten.

In de Publiksacademie Kinderarmoede Utrecht verkennen we samen hoe we, vanuit de bestaande praktijk, met elkaar een stap verder kunnen zetten in de bestrijding van kinderarmoede.

Het centrale thema van de bijeenkomst is samenwerken rondom de school.

In het plenaire deel komen Anke Klein, wethouder onderwijs van de gemeente Utrecht, Fawzia Nasrullah, bestuurder bij PCOU Willibrord en Eugenie Mac-Nack, ervaringsdeskundige ouder aan het woord.

Belangrijke bron van informatie en inspiratie voor deze Publiksacademie Kinderarmoede Utrecht is de publicatie '[Omgaan met armoede op scholen. Handreiking voor po en vo](#)'. Mariëtte Lusse, een van de auteurs van deze handreiking, gaat in op de totstandkoming en het belang ervan en neemt kort de inhoud door. In deze Publiksacademie bouwen we voort op de werkwijzen die in de handreiking staan.

Twee directeuren van Utrechtse scholen vertellen over hun ervaringen met de kwaliteitskaart 'Omgaan met armoede op basisscholen'.

In 14 werksessies wordt dieper ingegaan op het signaleren en bespreekbaar maken van armoede en het stimuleren van leerlingen en ouders, om bij te dragen aan de toekomstkansen van alle leerlingen en de cirkel van armoede te doorbreken.

Aan het eind van de Publiksacademie geven Linda Voortman, wethouder Werk en Inkomen, en Marry Mos Armoedecoalitie Utrecht, een reactie op wat ze hoorden in de Publiksacademie.

• ² Factsheet Armoede in de klas van de ABN AMRO Foundation, geciteerd in Lusse M. & Kasseberg, A. (2020). Omgaan met Armoede op scholen. Handreiking voor po en vo. Hogeschool Rotterdam en Hanzehogeschool Groningen.

2. Plenaire deel van de bijeenkomst

Marijke Roskam is dagvoorzitter van deze online bijeenkomst.

Deirdre Carasso (directeur Bibliotheek Utrecht) is vanmiddag onze gastvrouw. Zij heet alle deelnemers van harte welkom namens de organisatie van de Publieksacademie Kinderarmoede Utrecht. Zij wijst op de noodzaak van de aanpak van kinderarmoede, zeker nu door corona de tweedeling in de samenleving sterker is geworden. De Bibliotheek Utrecht kan en wil voor kinderen een veilige plek zijn: er is rust en ruimte en je kunt er gebruik maken van faciliteiten, zoals boeken en een computer.

Anke Klein (wethouder Onderwijs) heeft een videoboodschap voor de deelnemers. Ieder kind moet gelijke kansen hebben, het inkomen van de ouders zou daar geen rol bij moeten spelen. Helaas is armoede een belangrijke voorspeller van ongelijkheid en ongelijke kansen. Juist daarom vindt ze het zo belangrijk dat het vandaag gaat over hoe kinderen in armoede beter gezien, ondersteund en gestimuleerd kunnen worden in hun ontwikkeling. En vooral ook om te kijken wat daarvoor nodig is. Ze is er blij mee dat er op scholen aandacht wordt besteed aan praten over en omgaan met geld. En waardeert het dat professionals en ervaringsdeskundigen hun schouders er onder blijven zetten om armoede te bestrijden.

De gemeente Utrecht is toegetreden tot de [Gelijke Kansen Alliantie](#), waarin met scholen, gemeenten en maatschappelijke partners gewerkt wordt aan het verbeteren van kansenongelijkheid in het onderwijs met aandacht voor thuis, school en de leefomgeving.

Fawzia Nasrullah (bestuurder PCOU Willibrord) is opgegroeid in relatieve armoede en weet uit eigen ervaring dat de mensen in de het onderwijs bepalend kunnen zijn voor de ontwikkeling van een kind. De drijfveer van Fawzia en haar collega's is om kinderen en jongeren zo stevig mogelijk af te leveren in de samenleving én hen ook bij te laten dragen aan de samenleving. Ze werken talentgericht: erop gericht dat kinderen en jongeren ontdekken wat ze waard zijn. Dat doet de school niet alleen, dat doen ze samen met anderen, met ouders, de buurt en professionals.

Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam) vertelt over de '[Omgaan met armoede op scholen](#)'. De handreiking, die in opdracht van de ministeries OCW en SZW werd geschreven door haar en Annelies Kassenberg (Hanzehogeschool Groningen). De handreiking, voor basis- en voortgezet onderwijs, gaat over hoe je als school armoede onder leerlingen kunt signaleren. En over hoe je leerlingen en ouders in armoede kunt ondersteunen.

Samen met scholen, zijn de auteurs nagegaan wat scholen kunnen doen voor ouders en kinderen in armoede. De informatie is verkregen door goede praktijken in beeld te brengen, expertmeetings te houden met ervaringswerkers erbij en door pilots op scholen te doen om nieuwe praktijken uit te proberen.

Het onderwijs is een wegwijzer voor kinderen en jongeren. Onderwijs kan het verschil maken voor hen door de aandacht te richten op talenten: wat kun je en wat ben je waard? Hoewel scholen armoede niet kunnen oplossen, kunnen zij er wel aan bijdragen dat elke leerling wordt gezien, kan meedoen en toekomstkansen krijgt in een veilige en stimulerende leeromgeving.

Scholen hebben als taak om armoede te signaleren, ouders door te verwijzen naar ondersteuning en een veilige en stimulerende leeromgeving voor leerlingen te creëren. Daarbij hebben niet alleen leerkrachten een rol, maar ook de andere medewerkers op school, zoals de directie en de zorgprofessionals. Leerkrachten dragen zorg voor een veilige, stimulerende lesomgeving. Besturen

zetten de toon en stellen de kaders. Zorgprofessionals en intern begeleiders hebben de taak om ouders en kinderen toe te leiden naar directe steun.

De werkwijzen uit de handreiking zijn onderverdeeld in drie categorieën: signaleren, ondersteunen en stimuleren.

Eugenie Mac-Nack (ervaringsdeskundige) ondersteunt ouders en kinderen met financiële problemen in haar eigen wijk Overvecht en daarbuiten. Armoede is overleven. Dat is het voor haarzelf en dat ziet ze bij andere ouders. Dagelijkse dingen, zoals (geld voor) boodschappen doen en vervoer, leveren veel stress op. Laat staan de schoolreisjes en de extra uitgaven met Kerst of Pasen. Ze herkent de angst, die Mariëtte noemde, om het label 'arm' te krijgen en de oordelen die daarbij horen zoals dom, gemakzuchtig en lui.

Terwijl ouders in armoede juist veerkrachtig zijn: ze krijgen vaak 'nee' te horen, zitten met de papieren rompslomp van regelingen en fondsen. Ouders vechten om hun hoofd boven water te houden en om geen schulden te maken.

Eugenie noemt de excursies op de school van haar dochter: 2/3 van de kinderen kon niet gaan. Deden het af met dat ze geen zin hadden. Dat vond Eugenie niet geloofwaardig, dat duidt waarschijnlijk op armoede. Welk kind vindt het niet fijn om een uitje te hebben of naar een andere stad te gaan? Ook in de serie 'Klassen', zie je dit soort voorbeelden.

Er zijn verschillende regelingen voor ouders met lage inkomen. Als kinderen willen sporten bij een club, kunnen ze gebruik maken van de U-pas. Voor de sportkleden kan dan beroep gedaan worden op een fonds. Maar die verschillende regelingen en fondsen zijn niet altijd bekend bij ouders en moeten allemaal aangevraagd worden. Die aanvraag is niet zo simpel. Eugenie ziet vaak dat ouders hun kind niet laten sporten bij een club: dat kost teveel moeite en te veel stress.

Door de coronamaatregelen moeten kinderen thuis les krijgen. Vaak hebben ouders geen laptops en geen goede Wifi thuis. De Schakel, de school van haar kinderen, heeft bij de geregeld dat iedereen een computer voor thuis kreeg. Dat was een mooie actie van de directeur.

In gesprek met de **Eugenie Mac-Nack, Mariëtte Lusse** en **Fawzia Nasrullah**.

Fawzia is blij met het voorbeeld van De Schakel dat Eugenie noemt. De directeur op die school heeft zich daar heel sterk voor gemaakt. Fawzia: "Het gaat niet alleen om beleid. Er moeten ook mensen zijn die zaken gaan regelen."

Eugenie pleit ervoor om oudere kinderen op het voortgezet onderwijs te koppelen aan jongere kinderen die de overstap maken naar het voortgezet onderwijs. Dan kun je kijken waar een kind niet goed in scoort en wie daarbij zou kunnen begeleiden. Kinderen leren veel sneller van elkaar, merkt zij. Die oudere kinderen kunnen dan ook gelijk rolmodellen zijn.

Verder wijst Eugenie op het belang van financiële educatie. Kinderen in armoede leren veelal niet om te sparen. Als jongeren 18 jaar worden of uit huis gaan, kan dat voor problemen zorgen. Nu hebben veel jongeren schulden. Er zijn allerlei projecten en initiatieven hiervoor: neem daar ook de ouders in mee. Mogelijk is het dan ook gemakkelijker het gesprek over financiële problemen te voeren. Verder wil Eugenie nog kwijt dat scholen weten wat het kind nodig heeft: kinderen zitten meer op school dan thuis. Ze zou ouders willen adviseren om een leerkracht als collega te zien en niet als bemoeial.

Mariëtte pleit er voor om de tien-minuten gesprekken anders te doen. Maak daar driegesprekken van met kind, leerkracht en ouders over wat een kind nodig heeft. Ga erop in wat het kind nodig heeft van school en van thuis. Dat kunnen kinderen vaak zelf goed aangeven. Vervolgens kun je het

dan hebben over wat thuis nodig heeft om dat het kind te kunnen bieden. Dit is helemaal belangrijk bij de overgang naar het voortgezet onderwijs.

Tenslotte wijst **Eugenie** erop dat coronatijd voor kinderen uit gezinnen in armoede, extra zwaar is. Veelal is er maar één computer voor meer kinderen, is de stress in deze gezinnen nog meer dan anders en zijn deze kinderen eenzaam. Ze wil graag dat er op ingezet wordt dat deze kinderen weer echt kind mogen zijn en leuke dingen kunnen doen.

Kwaliteitskaart Omgaan met Armoede op basisscholen

Bij de handreiking 'Omgaan met armoede op scholen' is een [kwaliteitskaart 'Omgaan met armoede op basisscholen'](#) gemaakt. Met dit document kunnen scholen zelf een aanpak ontwikkelen voor het omgaan met armoede.

Twee directeuren van Utrechtse basisscholen vertellen over hun ervaringen met de kwaliteitskaart.

Annelies Maas, directeur op de Lukasschool in Kanaleneiland. De 'kwaliteitskaart Omgaan met armoede' is een procesbeschrijving. Met deze aanpak kun je er voor zorgen dat alle kinderen, die in armoede opgroeien, gezien worden én geholpen kunnen worden.

In de kwaliteitskaart staat kort en krachtig wat je kunt doen, waarom je wat doet en wanneer je wat doet. Zo zorg je ervoor dat het opgenomen wordt in de jaarkalender en in het jaarprogramma en je er structureel aandacht aan kunt schenken.

Antoinette Crawford-Smit, directeur van openbare basisschool Het Zand in Leidsche Rijn.

Het opstellen van de Kwaliteitskaart heeft er toe geleid dat het gesprek over armoede intern gevoerd werd. In de wijk is armoede veelal niet zichtbaar. "Met de Kwaliteitskaart kunnen we daadwerkelijk gaan signaleren en ondersteunen", aldus Antoinette.

3. Breakoutrooms

3.1 Signaleren van armoede, zodat alle leerlingen worden gezien

In de werksessies is gesproken over het signaleren en bespreekbaar maken van armoede. Armoede kan overal voorkomen, ook bij leerlingen bij wie je dit niet verwacht. Leerlingen en ouders schamen zich bovendien vaak voor hun situatie en zullen er niet snel over beginnen. Daarom is speciale aandacht voor het signaleren van leerlingen in armoede noodzakelijk.

Hier kunt u lezen wat die in de werksessies naar voren kwam over het signaleren van armoede.

Signalen

- Als kinderen niet mee doen aan activiteiten of excursies. Vraag wat er aan de hand is. Vraag door bij “het mag niet van mijn vader” of “ik vind het niet leuk om mee te gaan”.
- Vaak zie je het als ouders geen geld overmaken voor naschoolse activiteiten.
- Als voor de ouderbijdrage gebruik gemaakt wordt van de U-pas.

“De ouderbijdragen en de kosten voor brede school activiteiten zijn veel geld voor mensen die niet eens weten of er wel geld voor eten is die avond. Pak die signalen op.”

- Signalen van het kind zelf, bijvoorbeeld alleen een t shirt aan in winter, geen fiets, geen gymshoenen of geen fruit en brood mee. Voorkom daarbij wel het afgaan op vooroordelen en wees niet belerend.

Vertrouwensband

- Armoede of het hebben financiële problemen is nog steeds een taboeonderwerp. Mensen zullen er uit zichzelf niet zomaar over beginnen. Daarom is vertrouwen van groot belang. Investeer in contact met ouders. In een sfeer van vertrouwen tussen ouders en leerkracht is het gemakkelijker signaleren. Die vertrouwensband kan er ook zijn met anderen in school, bijvoorbeeld met de conciërge of administratief medewerker. Met iemand die een klik heeft met de ouder(s).
- Een vertrouwensband opbouwen op basis van gelijkwaardigheid, bijvoorbeeld met de Presentiebenadering.

Huisbezoeken

- Huisbezoeken plannen. De leerkracht die hier ervaring mee heeft, is er enthousiast over: je krijgt een goede indruk van de thuissituatie en je versterkt de onderlinge band van leraar en ouder.
- Het huisbezoek, ook aan leerlingen en ouders van het voortgezet onderwijs, is een belangrijk middel om te ervaren hoe de thuissituatie is.

Voorschoolse educatie

- Er zijn bezuinigingen geweest op de voorschool. Mensen met weinig inkomsten laten deze mogelijkheid weer in grotere getale liggen. “Wij merken dat leerlingen in groep 1 weer met grotere taalachterstand binnenkomen.”, zegt een van de deelnemers.
- Voorschoolse educatie (weer) inzetten.

Bespreekbaar maken van armoede met ouders

- Een ingang om met ouders en kinderen in gesprek te gaan, kan vrijetijdsbesteding zijn. Van hieruit kun je vaak in gesprek komen over armoede.
- Een training in het voeren van gesprekken over geldzorgen: hoe bespreek je dit met ouders? Zeker bij onzichtbare armoede, bijvoorbeeld bij gezinnen met een koophuis. Hoe signaleer je dit? En hoe benader je dit? Meer kennis daarover krijgen is gewenst.
- Vraag ouders wat nodig is. Wat hebben jullie nodig? Wat zou helpen? Geen oplossingen voor de ander bedenken. Ga uit van de realiteit van de gezinnen en kijk wat werkt voor het kind. Luister, luister, luister.

In Leidsche Rijn is er veel verborgen armoede, schaamte en taboe. Hier zou veel meer openheid moeten komen (via schoolbesturen en misschien ook via Werkgroep Utrechts Kwaliteitskader).

- Corona heeft een hoop armoede duidelijker en zichtbaarder gemaakt, waardoor het ook gesprekken opgeleverd en het taboe wat weggenomen heeft.

Bespreekbaar maken van armoede met kinderen

- Er zijn allerlei filmpjes om financiële problemen bespreekbaar te maken, bijvoorbeeld [Arm Kind](#).
- Naar het voorbeeld van de Vreedzame School: maak bespreekbaar in de klas hoe jouw situatie is. Armoede is een aspect, maar ook thema's als rouw, scheiding en ziekte kunnen bij kinderen spelen. Het delen maakt het meer gelijkwaardig en geeft het gevoel dat je niet de enige bent met 'issues'.

Warme overdracht naar voortgezet onderwijs

- Bij kernpartner-overleggen agenderen dat er leerlingen zijn, die speciale programma's op bijvoorbeeld VWO/Gymnasium, misschien niet kunnen betalen.
- Het signaleren van armoede wordt nog lastiger als kinderen ouder zijn en de fysieke afstand naar school groter wordt (VO/MBO). Het is daarom belangrijk dat armoede een punt van aandacht is bij de warme overdracht primair onderwijs naar voortgezet onderwijs.

Wat gebeurt er al in Utrecht?

- Op een school in Leidsche Rijn mogen kinderen die thuis niet ontbijten een kwartier eerder komen en krijgen een tosti.
- U Centraal geeft voorlichting op scholen samen met ervaringsdeskundigen. Kinderen mogen vragen stellen. Spelenderwijs kun je achterhalen bij welke kinderen financiële problemen in het gezin speelt.

Wat kan helpen?

- Een sociale kaart met alle mogelijkheden voor fondsen en regeling.
- Meer kennis over regelingen en fondsen op scholen.
- Geef neutrale informatie aan iedereen over welke regelingen en fondsen er zijn. In de school kun je met posters en flyers informatie geven over wat er is voor mensen met een laag inkomen.
- Rolmodellen in en buiten de school om kinderen wegwijs te maken in geldzaken, mogelijkheden in de wijk en educatie.
- Werk goed samen met van de kernpartners in de wijk. Korte lijstjes met hen zijn van meerwaarde: samen weet je meer en kun je meer.
- Mentoren hebben vaak goed zicht op wat er speelt. En betrek er zorgprofessionals bij. Dan kun je de link maken.
- Stilstaan bij hoe je zelf reageert op schaamte, dat kan helpen om ouders te begrijpen.

Internet thuis

- Werkend internet zodat kinderen thuis goed digitaal mee kunnen doen. Nu met corona lenen scholen spullen uit of helpen bureaus. Naar structurele oplossingen zoeken.
- Toegang tot het internet is een basisvoorziening. Opnemen in het kindpakket.

U-pas

- Dure voorzieningen, zoals zwembad, nemen een te grote hap uit het U-pas budget. Schrijf sommige zaken niet af van de U-pas, of verruim budget of geef iedereen een U-pas (Rotterdam model). Of formuleer ander beleid, geen U pas, maar volle portefeuille voor zaken waar ieder kind in zijn leven recht op heeft.
- Bij scheidingen duurt aanvragen van twee nieuwe U passen te lang. Kan dat niet anders?

Betrek ook gezinnen met meer geld erbij

- Veel gezinnen hebben er geen weet van wat financiële problemen betekenen voor kinderen, dat zij niet kunnen trakteren of mee kunnen met dure schoolreisjes. Om een school inclusiever te maken en alle kinderen mee te laten doen, zul je ook het gesprek aan moeten gaan met gezinnen die geen financiële problemen kennen. "Veel rijkere gezinnen en hoger opgeleiden kennen geen gebrek en zeggen: mijn kind moet gewoon kunnen trakteren", aldus een van de deelnemers.

3.2 Stimuleren, elke leerling krijgt kansen

Het tweede deel van de werksessies gaat over het stimuleren van leerlingen in armoede, om zo bij te dragen aan toekomstkansen voor alle leerlingen en aan het doorbreken van de cirkel van armoede. We sluiten daarmee aan bij de vijf aandachtsgebieden van de handreiking 'Omgaan met armoede op scholen'. De aandachtsgebieden waren verdeeld over de veertien breakoutrooms.

Financiële educatie

Hierbij gaat het om het bieden van financiële educatie door leraren en/of externen om leerlingen te leren met geld om te gaan en om armoede in de klas bespreekbaar te maken.

Tips en materialen

- [U Centraal](#) biedt een online cursus aan voor jongeren die 18 worden: 'Hoe ga je om met geld'. En er is ook aanbod voor ouders bijvoorbeeld aanvragen van toeslagen en bijhouden administratie.
- [Aflatoun International](#) is expert op dit onderwerp en geeft gastlessen.
- Een mooi overzicht van allerlei acties gericht op financiële educatie op school/voor ouders vind je op [Week van het geld](#).
- Voor het Voortgezet Speciaal Onderwijs is er de [Leskist Schatbewaarders](#). Die kan ook gebruikt worden in groep 7/8.

Wat kun je doen?

- Financiële educatie aan kinderen, maar ook het sociale aspect en de gevolgen van armoede/geld bespreekbaar maken mét kinderen. Niet alleen met ouders.
- Benut bestaand lesmateriaal over financiën, er is al heel veel. En zoek aansluiting bij het vaste onderwijs, zoals taal en rekenen. Ook op het voortgezet onderwijs.
- Ervaringen en verhalen delen, dat zorgt voor herkenning.
- Docenten zouden zich meer bewust moeten zijn van armoede, ook bijvoorbeeld bij het vragen naar 'waar ben je op vakantie geweest' of bij liedjes over nieuwe kleren.
- Zet de rijkere ouders in op scholen, ga samen met hen in gesprek om elkaar te helpen:
 - Een anonieme doneerpot waarin rijkere ouders bijvoorbeeld geld kunnen geven voor gymkleding voor armere gezinnen of rondom kerst en sinterklaas voor cadeaus;
 - Een anonieme vragenpot voor vragen van de gezinnen zelf of de kinderen.

Organisatorisch

- De week van het geld valt samen met het onderwerp lentekriebels. Scholen kiezen soms voor lentekriebels en missen hierdoor de week van het geld;
- Structureel leren omgaan met geld zou vast onderdeel moeten zijn in het schoolcurriculum, als doorlopende leerlijn. Niet alleen 1 keer per jaar behandelen in de week van het geld.

Leefstijleducatie

Hierbij gaat het erom dat scholen kinderen en gezinnen stimuleren om een gezondere leefstijl aan te nemen, zoals meer bewegen en gezonder eten. Samen met professionals van externe organisaties bieden scholen een stimulerende omgeving (gezonde lunches, beweegfaciliteiten) en voedsel- en leefstijleducatie (bij voorkeur ook aan ouders).

In een werksessies werd, door vertegenwoordigers van scholen, wel een kritische kanttekening geplaatst. Leefstijleducatie kan toch niet op het bordje van scholen worden geschoven?

Kiezen

- Het is belangrijk dat je als school kiest: “zo doen wij dit”, bijvoorbeeld bij de gezonde school. Dat is ook spannend, want ouders zijn het er niet altijd gelijk mee eens. Maar als je er eenmaal voor kiest, krijgen alle kinderen dezelfde eetgewoonten op school. Bijvoorbeeld water drinken, gezonde traktaties, een pluktuin in de school waar kinderen altijd tomaatjes mogen plukken en eten. Inspireer de kinderen, van daaruit komt het gesprek met de ouders makkelijker op gang.

Bewegen

- In veel gezinnen zijn er belemmeringen om kinderen op een sportclub te laten gaan door: afstand, halen/brengen kinderen en geld.
- Een algemeen programma aanbieden na school, waar kinderen naar keuze aan mee kunnen doen.
- Er zijn goede ervaringen met [buurtsportcoaches](#). Veel leerlingen doen hieraan mee.
- Programma [Fun2BeFit](#) werkt goed. Of [Powerkids](#).

Functionarissen

- Aandachtfunctionaris binnen schoolteam.
- Er is meer mogelijk dan je denkt. Combinatie functionarissen kunnen soms worden betaald uit subsidies, bijvoorbeeld via de gemeente.

Gezonde voeding

- Let op! Bij middelbare school werkt het verkopen van appels en mandarijnen en ander fruit niet. Pubers kopen dit niet.
- Zorg voor extra lunch en fruit op scholen of leg al het meegenomen fruit op één schaal waardoor het niet zichtbaar is als iemand geen geld had om fruit mee te nemen.
- Let op een positieve focus. Niet laten zien wat allemaal niet kan, maar maak het gezonde leuk. Bijvoorbeeld de hele dag door je eigen flesje met water vullen, dingen uit de moestuin eten, etc.

Ouders erbij betrekken

- Het kan zijn dat ouders zich er niet bewust van zijn dat het belangrijk is, voor de sociale ontwikkeling van een kind, om te sporten. Soms hebben ouders zelf ook nooit gesport en ze zijn bovendien bezig met andere dingen in hun hoofd (veel stress). Betrek hen er wel bij!

Veerkracht vergroten

Het bevorderen van het welbevinden en de veerkracht van leerlingen binnen een positief pedagogisch klimaat vergroot het zelfvertrouwen, het welbevinden, de betrokkenheid bij de school en de leerprestaties van leerlingen.

Veerkracht en talentontwikkeling

- Zorg voor goede veerkracht van kinderen, maak geen onderscheid, het is een onderdeel van je pedagogisch handelen, leer kinderen dat iedereen er mag zijn, biedt hen perspectief en open vensters.
- Veerkracht kan vergroot worden als er een goede rolmodellen zijn, als de mogelijkheden van een kind in kaart gebracht worden, als een kind weet wie hij/zij is, wil en kan.
- Goede educatie op gebied van budgettering, talentontwikkeling en aandacht voor loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB) is noodzakelijk voor alle leerlingen, voor elke leeftijd, voor elk niveau.
- Er is voldoende goed lesmateriaal, er zijn organisaties die behulpzaam zijn voor scholieren zoals [JINC](#) of [Giving Back](#). Is er ook een duidelijk overzicht van deze instanties?

Solidariteitsfondsen

- Er zijn veel 'goede-bedoelingen-fondsen', maar het is voor ouders en leerkrachten samen te complex: wie biedt onder welke voorwaarden welke ondersteuning? Maak (jaarlijks) een hanteerbaar overzicht met liefst één loket en/of één formulier om een aanvraag in te dienen.
- Zorg dat de aanvraag zo eenvoudig mogelijk gemaakt wordt. Zorg dat school in elk geval de bindende schakel wordt.
- Zorg dat er óók solidariteitsfondsen komen voor het primair onderwijs.

Wereld vergroten

Hierbij gaat het om educatieve activiteiten die buiten het reguliere onderwijsprogramma worden aangeboden om de talenten van leerlingen en hun kansen voor de toekomst te vergroten.

Overzicht van Initiatieven

- Er zijn veel initiatieven, er is een ruim en goed aanbod. Maar: wie heeft het overzicht? Wat kunnen we doen om deze informatie bij elkaar te brengen?
- Koppeling met bestaande maatjes programma's en mentoren. Buiten het eigen veld vergroot de leefwereld, maar rolmodellen uit de eigen groep zijn ook heel waardevol
- Zouden we niet een veel kleiner -en duurzamer- aanbod moeten willen, maar beter beschikbaar en voor meer kinderen?

Aanbod

- [Stichting 'Durf te dromen'](#): zij geven masterclasses op scholen.
- De [Ambitieclub](#): gaat ook over dromen, wat zou je later willen worden? Dan op onderzoek uitgaan. Bijvoorbeeld een beroepsoefenaar interviewen of een ondernemingsplan maken.
- Vanuit de brede school is er ook ervaring om dingen te organiseren samen voor ouders en kinderen, geeft vreugde voor beiden!

Samenwerken

- Werk samen met partners en dan niet alleen de geijkte partners, maar ook bijvoorbeeld met het Stadsnetwerk, waar je vrijwilligers kunt koppelen aan gezinnen/kinderen. De vrijwilligers kunnen samen met een kind ook iets ontspannends doen, zoals in het park spelen, een potje voetbal doen of een spel doen met één of meer kinderen. Zo worden de ouders ook ontlast.
- Bundel je krachten met partners en dus ook andere scholen in de wijk. Dan kan er wellicht ook samen een functionaris aangesteld worden (brugfunctionaris, armoedeadviseur). Die kan de scholen te ontlasten in deze belangrijke opdracht. Hierbij gaat het dan ook om zichtbaarheid: op het plein, bij de school, etc.

De wereld in de school halen

- Gastlessen organiseren en sprekers in de klas uitnodigen die een bepaald beroep uitoefenen, of kunstenaar zijn.
- 2x per jaar een toneelvoorstelling organiseren op school, hier is subsidie voor.

Ouders versterken.

De school investeert in activiteiten die bijdragen aan de ontwikkeling van ouders en hun participatie in de samenleving.

Koffieochtenden en oudereducatie

- Informele bijeenkomsten zoals koffieochtenden met andere ouders kunnen heel goed werken. Buurtteam kan daarbij aansluiten.
- Oudereducatie kan meer: bijvoorbeeld via koffieochtenden of inloop met een thema, zoals opvoeden of geldzaken. Een vertrouwd gezicht op school is van belang! Er zijn al veel initiatieven, maar niet in iedere wijk.
- Wees je er van bewust dat er ook ouders zijn die de kost verdienen met een aantal verschillende (laagbetaalde) banen. Zij hebben waarschijnlijk niet de mogelijkheid om naar de koffieochtenden te komen.
- Ouders kunnen elkaar beter empoweren dan de hulpverleners. Helemaal mooi als er informele netwerken tussen ouders ontstaan, vanuit koffieochtenden of anders, die dan mogelijk zelf professionele hulpverleners erbij vragen.
- Ouders als ambassadeur voor andere ouders inzetten (Ithaka, de internationale school doet dat)
- Stimuleren ouders kan overal, op straat, speeltuin etc. Zorg voor betrokkenheid en geef het goede voorbeeld vanaf Jeugdgezondheidszorg en vervolg.... Stimuleer, maar oefen geen druk uit.

Ouderparticipatie mag een nieuwe boost want dat is deels verloren gegaan door bezuinigingen en corona.

Stress

- Het is goed om je als hulpverlener te realiseren hoe je zelf bent en handelt onder stress. Veel van ons aanbod gaat over de lange termijn. Terwijl je onder stress in de overleefstand staat en alleen maar over de korte termijn kunt denken. Vraag daarom: 'Wat kan jou op dit moment helpen?' Dit betekent een klein, kort, behapbaar en oplosbaar onderwerp vinden en vandaaruit gaan bouwen.

Ervaringsdeskundige ouders

- Voor de gelijkwaardigheid is het relevant om je af te vragen wat je van mensen in kansarmoede (ervaringsdeskundigen) kunt leren. Dus hoe je ervaringsdeskundigen echt kunt benutten.

4. Uitwisseling opbrengsten

Goede voornemens, concrete werkafspraken en ambities voor de langere termijn.

Wat vindt **Marry Mos** (Armoedecoalitie Utrecht) belangrijk? Wat is haar opgevallen?

- **Armoeadeadvisers** (of brugfunctionarissen of aandachtfunctionarissen) op scholen zijn belangrijk. Dit zijn mensen die leerkrachten ontlasten en ouders helpen met het invullen van formulieren. Dat helpt ook om het gesprek aan te gaan over te weinig geld hebben. En er kunnen hier ook activiteiten voor ouders aan gekoppeld worden.

Fondsen en regelingen

- Belangrijk om fondsen en regelingen voor mensen met een kleine beurs gemakkelijker bereikbaar te maken. Daar valt winst op te maken. Er is een fondsenoverleg in de stad, waar allerlei hulp en dienstverlenende organisaties bij aangesloten zijn.
- Er komt een fondszoeker, waarmee iemand rechtstreeks naar het juiste fonds wordt toe geleid.
- Regelingen zijn er voor bedoeld dat kinderen mee kunnen doen en toch hoor ik van leerkrachten en ouders dat ze vaak 'nee' te horen krijgen. Dat kan echt beter.

Vandaag zijn er plannen gemaakt en voornemens geformuleerd: in de plenaire sessie, in de werksessies en in de chat. Heb je je ideeën, plannen en voornemens niet gedeeld? Mail ze dan (alsnog) naar info@armoedecoalitie-utrecht.nl. We horen ze graag.

Op 17 oktober is het wereldarmoededag. Dit jaar willen we stilstaan bij wat er gebeurd en bereikt is op het gebied van aanpak kinderarmoede en waar nog verbeteringen nodig zijn.

Linda Voortman (wethouder Werk en Inkomen) vindt het vooral belangrijk om ouders te versterken. Want gestreste ouders, dat werkt door op kinderen.

Armoederegelingen

- Het bereik van de regelingen moeten we vergroten. Dat kunnen we samen met scholen doen. Want scholen signaleren waarschijnlijk eerder dat er sprake is van armoede. En misschien is het ook gemakkelijker bespreekbaar via scholen.
- Kritisch zijn op onze eigen armoederegelingen en die blijven verbeteren. Bijvoorbeeld nu is er een voorstel om de tegoeden op de U-pas voor kinderen in één gezin samen te kunnen voegen.
- Het gaat niet alleen om ouders die weinig te besteden hebben. Kinderarmoede is een kwestie die ons allemaal aangaat.

Wensen en hoe verder?

- Eén inkomensloket bij de gemeente Utrecht is wenselijk. Frontoffice waar mensen voor alles wat met inkomen en regelingen te maken hebben naar toe kunnen.
- We blijven als gemeente ook kritisch kijken naar de eigen dienstverlening.

5. Vijf actiepunten

Er zijn vijf punten die in de Publieksacademie kinderarmoede Utrecht naar voren kwamen, waar de organisatie actiepunten van wil maken.

1) Fondsen en regelingen toegankelijker

Er wordt nog te weinig gebruik gemaakt van fondsen en de regelingen die er zijn. De regelingen zijn niet altijd bekend bij ouders. Bovendien moeten er bijvoorbeeld om kinderen te laten sporten, meerdere fondsen aangevraagd worden. Het gaat om het beter bekend maken van de fondsen en regelingen én deze toegankelijker en eenvoudiger maken.

2) Sociale kaart opstellen

Een overzicht maken van de hulp- en dienstverlenende organisaties waar ouders en verzorgers voor hun kind terecht kunnen.

3) Handreiking en kwaliteitskaart Omgaan met armoede op basisscholen, voortgezet onderwijs en voorschoolse educatie, inzetten

Met de handreiking en de kwaliteitskaart kunnen scholen zelf een aanpak ontwikkelen voor het omgaan met armoede. Eén van de auteurs, Mariëtte Lusse, presenteerde de handreiking op deze Publieksacademie (p. 6). Twee directeurs van Utrechtse scholen vertelden over hun positieve ervaringen met de kwaliteitskaart op deze Publieksacademie. (zie p. 8).

4) Armoedebeleid en voor en vroegschoolse educatie

Op de Publieksacademie kwamen signalen binnen dat er bezuinigd is op voor en vroegschoolse educatie in Utrecht. In ieder geval is er iets gewijzigd in de toegang. Er wordt nu nog maar weinig of geen gebruik gemaakt meer van gemaakt en dit heeft nadelige gevolgen voor een groep kwetsbare kinderen.

Onderzoek naar de effecten van de wijzigingen in de voor en vroegschoolse educatie op de kansengelijkheid is gewenst. Past dit in het armoedebeleid?

5) Brugfunctionaris op school

Er zijn goede ervaringen met een brugfunctionaris op scholen. Zo'n functionaris, die soms ook armoedeadviseur of aandacht functionaris genoemd wordt, vormt een brug tussen ouders/verzorgers-kind-school-wijk.

Meer van deze functionarissen zou enorm helpen bij de aanpak van kinderarmoede in Utrecht.

6. Meer informatie

Organisaties

[Big Brothers Big Sisters Utrecht](#) voor kinderen en jongeren van 6 tot 18 jaar uit gezinnen met een minimuminkomen die baat hebben bij een 1-op-1 mentorrelatie. Samen iets ondernemen, zoals uitjes, samen koken, knutselen of gewoon gezellig kletsen.

[Speelgoedbank De Meern](#) helpt kinderen uit gezinnen met een laag inkomen om het leven een klein beetje leuker te maken.

[Stichting Clothing4u](#) helpt mensen die het financieel moeilijk hebben. Clothing4u maakt op aanvraag een box met nieuwe kleding.

Aanbod van de bibliotheek

[Informatiepunt in de bibliotheek](#). Voor vragen over hulp bij taal, digitale vragen of overheidsvoorzieningen, werk en inkomen, geld en administratie of gezondheid. Daar krijgt iemand direct informatie of wordt doorverwezen naar de juiste organisatie. Ook voor mensen die niet lid zijn van de bibliotheek.

De [Skoolzone](#) helpt kinderen tussen de 8 en 12 jaar bij werkstukken en spreekbeurten, zoals een onderwerp kiezen en informatie en plaatjes zoeken. Ook hulp bij PowerPoint of Word document. Skoolzone is gratis.

Studyshare is een pilot van de Bibliotheek Utrecht: huiswerkplekken in tijdslots voor leerlingen uit het VO rondom de toetsweken.

[Voor beter Nederlands lezen, spreken of schrijven kun je bij de Bibliotheek](#) terecht. Voor het lenen van onze makkelijk leesbare boeken uit onze Lees en Schrijf!-kast, een taalspreekuur of taaloefeningen op de computer.

In de [Bibliotheek kun je zelf oefenen op de computer](#), hulp krijgen bij het zoeken naar een computercursus of een vraag stellen over je computer of tablet.

Materialen

[Money Knowhow](#): wat doet geld met jou? Een speciale cursus van DOCK Utrecht voor scholen om kinderen, jongeren en jong volwassenen geldwijs te maken.

[Arm & Rijkspel](#): een methode voor bewustwording en om gesprek op gang brengen op de basisschool. Kan ook ingezet worden bij op opleiding van leerkrachten of andere professionals.

Programma [Smart met Geld](#), aanbod voor leerlingen om te leren omgaan geld: e-learning, training voor jongeren en bijeenkomsten voor hun ouders.

[Magazine van Lokalis](#) over het bespreekbaar maken van armoede en met informatie over fondsen in Utrecht

[Glossy voor docenten](#) over bespreekbaar maken van geldzorgen (bij jongeren) gemaakt door de Hogeschool Utrecht.

Websites met informatie over regelingen en fondsen

Informatie over [fondsen](#) op de website van de Armoedecoalitie Utrecht.

Informatie voor ouders en jongeren met een kleine beurs over [voorzieningen en regelingen](#).

[Regelingen van de gemeente Utrecht](#) voor mensen met een laag inkomen.

[Portaal](#) van [Leergeld Nederland](#), [Jeugdfonds Sport & Cultuur](#), [Nationaal Fonds Kinderhulp](#) en [Stichting Jarige Job](#) waar ouders en intermediairs een aanvraag kunnen doen voor de voorzieningen die de organisaties bieden.

Nog enkele opmerkingen uit de chats en de werksessies

- In Utrecht is er een stedelijk Team Jonge Kind van het Samenwerkingsverband Utrecht PO, dat al op de kinderopvang locaties meedenkt met de ondersteuningsvragen van peuters en hen helpt, ondersteunt, adviseert. We versterken daarmee ook de doorgaande lijn naar het primair onderwijs zodat we niet pas vanaf vier jaar meedenken met vragen van kleuters.
- Investeer in preventie. Het voorkomen van armoede en schulden bespaart veel geld en problemen.
- Taalbarrière. Op het speciaal onderwijs kan er gebruik gemaakt worden van tolken. Dat is in het primair en voortgezet onderwijs niet geregeld. Kinderen zouden niet als tolk moeten hoeven optreden, zeker niet als het over henzelf gaat. Hoog tijd om dit te gaan regelen.
- Hoe worden in de SOS programma's de kinderopvang (0 – 4 jaar) en peuteropvang (2,5 – 4 jaar) betrokken? De handreiking is voor primair onderwijs en voortgezet onderwijs. Voor kinderopvang en MBO geldt dat er een vertaalslag gemaakt zou moeten worden.

Bronnen voor dit verslag

- Publieksacademie kinderarmoede Utrecht.
- Informatie en ideeën aangedragen tijdens en na de Publieksacademie kinderarmoede Utrecht.
- Lusse M. & Kasseberg, A. (2020). Omgaan met Armoede op scholen. Handreiking voor po en vo. Hogeschool Rotterdam en Hanzehogeschool Groningen.